

Noorse klankpracht

LEIF OVE ANDSNES EN VILDE FRANG OVER EDVARD GRIEG

Scandinavië is beroemd om zijn natuurschoon. Op kunstgebied domineren, na Edvard Munch, sinds kort ook de herontdekte Naturalisten. Dat maakt nieuwsgierig naar de stand van zaken met betrekking tot het muzikale leven. We spreken hierover met de twee beroemdste Scandinavische solisten van dit moment, toevallig beide Noors: violiste Vilde Frang en pianist Leif Ove Andsnes.

TEKST RENÉ SEGHERS FOTOGRAFIE EMI

Bij Scandinavië denk je niet direct aan kunst en muziek. Toch heeft het Noorwegen van Edvard Munch en Edvard Griegs Noorwegen op dat vlak behoorlijk op de kaart gezet. Wie vervolgens luistert naar Jussie Björling ontdekt een Italiaans tranenmeer in Zweden. Dan Wagner – Duitser kan het natuurlijk niet – maar de grootste vertolkers van zijn opera's waren 'de rechtmatige eigenaars' van de Nibelungen Saga: de Noorse Kirsten Flagstad, de Deen Lauritz Melchior en de Zweedse Birgit Nilsson. Finland heeft met Matti Salminen en Martti Talvela twee van de beroemdste naoorlogse bassen. IJsland blijft daarbij een beetje achter, al heeft het met Björk misschien wel de best verkopende vocalist in huis. Maar IJsland, Denemarken, Finland... horen deze landen eigenlijk wel bij Scandinavië?

SCANDINAVIË?

In de engste zin van het woord liggen alleen Noorwegen en Zweden op het Scandinavisch schiereiland, maar door de politieke en linguïstische verbondenheid met Denemarken wordt dat er ook toe gerekend. Pianist Leif over Andsnes: 'Deens, Noors en Zweeds zijn Oernoorse afsplitsingen, die onderling nog verstaanbaar zijn.' Frang springt bij: 'Ook het IJslands komt voort uit het Oernoors, maar dat is zo ver van het vasteland uitontwikkeld, dat het voor ons niet zomaar te verstaan is.' Toch horen IJsland en zelfs Finland, waar een volkomen uitheemse

taal wordt gesproken, historisch gezien ook bij Scandinavië, omdat ze deel uitmaakten van de klassieke 'Noordse raad'. Iets van die verbondenheid hoor je vervolgens weer terug in de Finse componist Jean Sibelius. Violiste Vilde Frang springt bij: 'Net als Grieg componeerde hij in een Europese stijl met romantische, nationalistische thema's.' Andsnes: 'De composities van Grieg en Sibelius delen een element van natuurschildering. Het is prachtige muziek, maar minder gelaagd dan bijvoorbeeld de pianosonates van Beethoven, waar ik op dit moment aan werk. Daar kun je steeds nieuwe lagen in ontdekken. Met Grieg ben je op een gegeven moment klaar...' Frang: 'Arme Leif... Ze hebben hem tot wanhoop gedreven met Grieg! Griegs "Pianoconcert in A Mineur" werd zijn internationale doorbraak en dat was ook een logisch vertrekpunt. Alleen stond Leif er niet bij stil dat de hele wereld zat te wachten op een Noorse pianist die Griegs bekendste compositie – op "Peer Gynt" na – speelt. Dus stond zijn telefoon decennialang roodgloeiend.'

OVERDOSIS GRIEG

Andsnes hevig knikkend: 'Ik werd er gek van. Op een gegeven moment heb ik mijn agent gezegd: "No more Grieg!". Ik zag er geen enkele uitdaging meer in, het stond me tegen. Pas na acht jaar heb ik dat concert weer een tijdje gespeeld. Ik heb er in 2007 zelfs een opname van gemaakt. Daarna heb ik het

VILDE FRANG

opnieuw achter me gelaten. Misschien speel ik het over tien jaar weer.' Relativerend: 'Grieg komt en gaat, maar blijft niet constant bij me, zoals Bach of Beethoven. Grieg is oorstrelend mooi, hij tovert fjorden, dalen en rotsen tevoorschijn, maar buiten dat is er geen hogere boodschap, geen diepere filosofie. Het is alsof je aan de rand van een fjord naar beneden kijkt. De eerste keer blijf je ademloos achter, maar als je er woont, wordt het gewoontjes. U vindt het nu misschien prachtig, maar ik betwijfel of u er de komende drie jaar honderd keer naar wilt luisteren.'

GEEN GRIEG

Frang: 'Ik heb het geluk dat Grieg niets substantieels voor de viool heeft geschreven, anders stond ik nu iedere avond Grieg te strijken. Sterker nog, het kostte mij echt moeite een vioolcompositie van Grieg te vinden voor mijn recent gereleaste cd met vioolsonates. Bartók was het uitgangspunt, maar daar omheen zocht ik bijzonder aanvullend materiaal. Voor vioolsonates van Grieg en Richard Strauss moest ik teruggrijpen op jeugdcomposities. Grieg was 22, Strauss 23 ten tijde van het componeren. Je hoort dan al het verschil dat Leif beschreef. Strauss wilde zich bewijzen, was ambitieus en had een scherpe intuïtie. Grieg had dat soort ambities niet. Hij is naïefer in zijn romantische expressie.' Andsnes valt haar bij: 'Dat zie je ook in Griegs

"Ballade in G Mineur", die ik in 2007 opnam met de Letse dirigent Mariss Jansons en de Berliner Philharmoniker, samen met het "Pianoconcert in A Mineur". Die "Ballade", een serie variaties op een thema, is interessant omdat Grieg een veel moeilijker beginthema kiest dan Bach, Beethoven of Brahms ooit deden in hun variaties. Maar daar zit meteen de crux. Want vervolgens heb je eigenlijk het hoogtepunt direct gehad. Waar de anderen vervolgens uitpakken, beperkt Grieg zich verderop tot sfeertekening. Pas als de climax nadert, pakt Grieg ineens stevig uit. De muziek gaat dan letterlijk dansen. Hij stelt de pianist daar voor een aantal complexe problemen. Het heeft twintig jaar geduurd voor ik het voor publiek durfde spelen.'

Hoewel Grieg de violiste niet voor enig probleem stelt, wijst Frang op haar debuut-cd uit 2010, waarop het hondsmoeilijke "Violconcert" van Jean Sibelius prijkt. 'Sibelius is weliswaar ook een sfeertekenaar, maar dramatischer en expressiever. Dat stuk is zo complex dat het een beetje is als bergbeklimmen.'

VAN KARMØY TOT BERGEN

Andsnes komt van het afgelegen eilandje Karmøy, zo'n honderd kilometer onder Bergen. Hoe schop je het vandaar tot een wereldberoemd pianist? 'Dankzij goede leraren. Eerst mijn ouders en vanaf mijn achtste een gedreven lerares in het Noorse mu-

LEIF OVE ANDSNES

ziekschoolonderwijs. Dat is een staatsgesubsidieerd programma waarbij iedereen voor weinig geld een instrument kan leren spelen. Mijn lerares gaf me belangeloos een heleboel extra lessen, omdat ze toen al in mij geloofde. Mijn talent was ook vrij duidelijk natuurlijk, want op mijn zesde speelde ik al Mozarts "Sonate in C Majeur". Op mijn zestiende ging ik naar Bergen en daar studeerde ik een jaar of acht met de Tsjechische pianist Jiri Hlinka. Hij heeft mij enorm geïnspireerd, toen en lang daarna nog. Dat is het mooie aan muziek: het is een internationale taal. Noorwegen heeft altijd immigranten gehad die het lokale muziekleven een impuls gaven, zoals Mariss Jansons dat in de afgelopen decennia deed en de Oslo Philharmonic nieuw elan heeft gegeven. Zulke individueel gekleurde impulsen zijn cruciaal voor kleine landen als het onze.'

NOORSE PAGANINI

Hoewel iedere Noor opgroeit met Grieg, onderstrepen beide artiesten dat Noorwegen meer talenten heeft voortgebracht. Andsnes: 'Ook Harald Saeverud en Geirr Tveitt, de generatie na Grieg, hebben hun verdienste gehad. Maar inderdaad, Griegs stijl heeft lang het componeren van de generaties na hem beïnvloed. Veel Noorse componisten baseerden pianostukken of orkestcomposities op volkswijsjes. Een enkeling wist hieraan te ontkomen, zoals Fartein Valen. Hij leefde in een kleine hut in West-Noorwegen waar hij twaalftoonsmuziek componeerde.'

Volgens Frang komt Grieg zelf ook niet uit de lucht vallen: 'Hij heeft veel te danken aan "de Noorse Paganini", Ole Bull, een wereldberoemd vioolvirtuoos die als componist de grondlegger van het nationalisme in de Noorse muziek was. Als je naar diens beroemde, romantische composities als "Sæterjentens Søndag" (Herderinnetjes zondag) of "Et Sæterbesøk" (Bergvisioen) luistert, besef je direct hoe groot zijn invloed op Grieg is geweest.'

GRIEG VOOR GEVORDERDEN

Andsnes: 'Alleen een niet-Noor vraagt zich af hoe Grieg zo moederziel alleen uit de Noorse fjorden omhoog kon klimmen in het Europese muziklandschap. Iedere Noor weet dat hij de traditie van Ole Bull voortzette. Bull maakte dat overigens eigenhandig mogelijk, door de veertienjarige Grieg financieel onder zijn hoede te nemen en hem naar Duitsland te sturen voor hoger muziekonderricht. Grieg heeft zijn training dus in Duitsland gehad. Daarbij: iedereen heeft het over "Peer Gynt" en het beroemde "Pianoconcert", maar luister ook een naar zijn honderden liederen. Daartussen schuilen zijn beste composities, maar omdat ze overwegend in het Noors getoontzet zijn, raakten er slechts enkele buiten Noorwegen bekend. De "Ballade voor piano", eigenlijk zijn grootste pianowerk, noemde ik al. Maar ook sommige psalmen zijn geweldig.'

MUZIKALE IDENTITEIT

In sommige solisten kun je hun vaderland horen, zoals je in Horowitz en Rubinstein Rusland hoort. Als Jussie Björling 'Sverige' of 'Land, du välsignade' (O gezegend land) zingt, ruik je Zweden. Wordt Noorwegen ook zo in hun spel tot leven gewekt? Andsnes: 'Over mezelf kan ik niet spreken, maar in Vildes spel zeker. Ik denk dat je in Noorwegen een sprankelend, fris muziekleven treft, onbevangen. Dat hoor je in Vilde op haar best. We hebben niet zo'n enorme traditie, dus we zijn ook niet beladen met allerlei complexen. Noren zijn fris, spontaan, naturel en intuïtief. Zeker de bespeelsters van snaarinstrumenten.'

Frang: 'Ik voel zeker een sterke nationale verbondenheid met Scandinavische muziek en in het bijzonder met Sibelius. De eenzaamheid, de melancholie en het vage gevoel van verlatenheid in zijn muziek, dat zijn dingen die ik herken. Zaken waaraan je wilt ontsnappen, maar die je pad steeds weer kruisen. Zijn symfonieën en toongedichten zijn er vol van, net als bijvoorbeeld zijn eerste "Humoresque" voor viool. Het gaat me daarbij niet om het gevoel van eenzaamheid op zich, maar echt om het gevoel dat het Scandinavische landschap oproept in al zijn desolate Noordelijke schoonheid.'

THUISBASIS

Beide artiesten stonden tot voor kort onder contract bij platenmaatschappij EMI. Voor wonderkind Frang (25), staand aan het begin van haar carrière, een droom. Andsnes (41), op een kruispunt in zijn leven, vond het recent tijd voor een overstap naar concurrent Sony, waarvoor hij de complete Beethoven pianosonates op gaat nemen. 'Het zijn roerige tijden in de muziekindu-

strie. Veel mensen met wie ik jaren met plezier en goede resultaten heb gewerkt, zijn in de afgelopen jaren ontslagen. Dat heeft mij geraakt en gedemotiveerd. Ik kan bij Sony in dat opzicht weer een nieuwe start maken. Ik heb er gesprekken gehad, die mij weer inspireerden.' Frang vindt die inspiratie nog volop bij het legendarische EMI-label, waar ze naar eigen zeggen 'in het diepste geheim' werkt aan opnamen van een cd met vioolconcerten van Tsjajkovski en de Deense componist Nielsen. Frang: 'Ook een Scandinaviër dus. Ik ben dan vanwege mijn opleidingsprogramma in Duitsland al jong verhuisd naar München, maar als je zo ver van huis bent, nestelt die muziek zich eigenlijk dieper in je.' Waar Frang Scandinavië van verre koestert, heeft Andsnes er de kern van zijn carrière liggen: 'Ik woon in Bergen, dat bevalt me beter dan Oslo, waar ik wel een bescheiden positie aan het conservatorium heb. Ik heb er geen studenten meer, maar geef nog twee masterclasses per jaar. Ik heb mijn artistiek directoraat van het Risør Kamermuziekfestival na zeventien jaar opgegeven, maar treed er jaarlijks nog met veel plezier op. En ik speel veel met het Noors Kamermuziekorkest.'

ONBEKEND TALENT

Met Andsnes zo dicht bij het Noorse vuur, vraag ik hem naar aanstormend talent. 'Tine Thing Helseth! Dat is een ongelofelijke trompettiste. Als ze speelt geloof je niet dat het een trompet is. Ze heeft geen grenzen of beperkingen. Het is alsof ze spreekt of zingt als je naar haar luistert. Ze heeft al een fantastisch opname op Simax met Haydn trompetmuziek en gaat nu voor EMI een cd opnemen. Je weet niet wat je hoort!'

VILDE FRANG & LEIF OVE ANDSNES SPELEN GRIEG & SIBELIUS

Excl. voor Villa d'Arte-lezers:

Vilde Frang of Leif Ove Andsnes van €23,99 voor €17,95. Meer informatie: www.villadarte.nl

VILDE FRANG IN NEDERLAND

3-10-2011	Theater Tilburg	Tilburg	Grieg/Bartok
13-1-2012	De Doelen	Rotterdam	Bartok - vioolconcert
14-1-2012	De Doelen	Rotterdam	Bartok - vioolconcert
13-4-2012	Dr. Anton Philipszaal	Den Haag	Sibelius
15-4-2012	Het concertgebouw	Amsterdam	Sibelius